

ahol ennek funkciója lehet, s gyöngéd humorral festi a fiatalok lelki világát.

A könyvből még csak a fiatalok öntudatának ébredése, és — az osztályfőnök Szombathelyi alakjában — ébresztése olvasható ki. Itt még igazában nem lehet „harcosságról” beszélni, ahogyan azt a fűszöveg írója teszi. Az öto-

dik osztályban csak a diákszövetség megszervezéséig és — elgondolhatóan — megalakulásáig jutunk el. A „fényes szellők” diákifjúságának itt már fenyegetni kezd az arca; ezt a sugárzást hitelesen festi, élményszerűen mutatja Petrovác István. (*Móra Ferenc Kiadó 1967.*)

SIMAI MIHÁLY

GELLÉRT OSZKÁR: SZÁZ AZ EZERBŐL

Talán kissé merész vállalkozása a költőnek, hogy élete gazdag terméséből kiválasztja azt a száz verset, amely szerinte legszebb és legmaradandóbb, amelyek meglátása szerint a legjellemzőbbek költészetére és az ő saját egyéni birtokát jelentik. A kötet utolsó versében meg is okolja eljárását: „Ez mégiscsak egyéni birtok / S hól korhadtnak látom a törzset, / azért döntöm ki, és ha irtok / így lesz az erdőm levegősebb.” Lehet, sőt valószínű, hogy a verseit ismerő olvasók és kritikuskok itt-ott a kelletnél szigorúbbnak, máshol elnézőbbnek vélik a választást (mint ezt az Élet és Irodalom-ban kibontakozó vita is jelzi), de nem vitás, hogy e levegőssé tett „fasorban” (szintén a költő hasonlata ez) a mai magyar költészet változatos világába érkezünk, olyan költő birodalmába, aki a század vég verselőitől éppúgy megtanulta a dalforma vigasztaló zenéjét, mint a metaforák drámai vízióvá való növelését, s Ady szókimonódó őszinteségét ugyanolyan nyilvánvaló természetességgel ötvözte egyéni hangjává, mint a kései Babits önmarcangoló, tépelő világát és Kosztolányi letisztult klasszicitását. (Ne-

héz volna megállapítani — de ez is Gellért Oszkár költészetének jelentőségére utal —, melyik elemet tartalmazta ő mástól, s melyiket kortársai tőle.) Olyan költői világ az övé, amely első pillanatától meglepett és elgondolkodtatott váratlan képeivel, és tudatosan vállalt prózaiságával. *Veronika* című költeményéről nem véletlenül vélekedett elismerően Osvát Ernő, és a fiatal Gellért költészetét aligha ok nélkül dicsérte Ady Endre. S csak izgalmasabbá teszi a *Száz az ezerből* című kötetet, hogy majd mindegyik kiválasztott költemény után rövid kommentárban foglalja össze a költő a vers keletkezésének körülményeit és visszhangját, fogadtatását. Olykor szubjektívek ezek a kommentárok, de kétségtelen az akkori magyar irodalom egy-egy jellegzetes eseményét villantja fel mindegyik, s bepillantást enged ebbe az igen jelentős, sajnos még ma sem kellőleg dokumentált korszakba.

Mi az, ami elsősorban

szembetűnő e levegőssé tett költői világban? Mindegyiknél talán a prózai egyszerűség, ahogy a világ eseményeiről szól, s az a prózaiságon is minduntalan keresztülszillanó gyöngédesség. A kettő dialektikus kölcsönhatásában bontja ki a költő sokszor gunyoros, sokszor drámai, de mindig őszintén emberi mondani valóját. Gellért Oszkár valóban „emberközpontú költő”, nála a legszebb leírásoknak, képeknek is az a funkciójuk, hogy más, mélyebben fekvő humánus tartalmat bontsanak ki, és tegyenek érzékletessé. Az emberi világ vonzása érleli meg benne már korán a társadalmi mondanivaló igényét, és azt a fajta elkötelezettséget, amely egyszerre vállalta az elbukott forradalmak emlékét, a magyar irodalom nagy hagyományainak ápolását és a remény ébrentartását. A *Petőfi-centenáriumra* írt költeményben figyelhetjük meg alighanem legteljesebben ezt a hármas és mégis egységes ihletkört.

*Haloványul a gyáva szavadra... dalod
A Mount Everestől égig kavarog —*

*Haloványul a gyáva szavadra, dalod
Ellihegem akkor is, ha belehalok.*

Sokoldalú költészet Gellért Oszkáré, s nem meglepetés olvasójának az sem, ha a prózaian egyszerű köl-

temények mellett hirtelen olyanokra is bukkan, amelyek intellektuális beleérzést, nagyfokú elvonatkoz-

tatást kívánnak. (Halász Gábor írta annak idején, hogy Gellért Oszkár költészetének egyik alapvető

jellegetessége ez a néhol „nehéz” intellektualitás.) Talán ez segítette át a második világháború borzalmain, és ennek köszönheti, hogy a családját ért tragédiákból is olyan ihletkört teremtett, amely igen szép verseknek és emberi mondanivalónak lett forrásává. Ez az újra és újra felbuzgó intellektualitás színezi

Ez a kötetet sommázó vers Gellért Oszkár eddig megírt költői útjának összefoglalása: a Száz az ezer-

Gellér Oszkár mai költői világának egyik legérdekesebb sajátosságát, az idilli egyszerűséget, amellyel a fel a holnap perspektíváit:

*S túl minden lírán s tudósi vitán
ifjú vagyok még, s hiszem, általhágom
az Őrt, de tovább lakva itt e Földön
szolgálatát a Jóságnak betöltöm,
s a Tudomány is békét köt velem
számúzva a szavad: Reménytelen.*

ből valamennyi darabja tanúsítja, hogy mindegyik versét a „jóság szolgálatá”, és a Föld, az ember szere-

tete és felemelésének vágya sugallta.

RÓNAY LÁSZLÓ

SIPOS GYULA: ERDŐTŰZ

Az életnek és a műnek az az íve, amit Sipos Gyula válogatott verseinek gyűjteménye rajzol most elénk, eléggé tipikus. Mondhatnók, egy nemzedék útját, küzdelmeit és megtorpanásait, válságait és továbbjutásait fejezi ki. Sipos Gyula ahhoz a generációhoz tartozik, amely ifjúként a háború poklában vagy a büntetőtáborok kegyetlenségei között ismer- te fel a Horthy-korszak igazi arcát, tanulta meg a lázadást; a felszabadulás után nyílt szívvel csatlakozott a szocializmus rendjéhez; a dogmatikus politika idején válságba került; s az elmúlt évek során építette újjá eszményeit, szervezte újjá a közösséghez fűződő kapcsolatait. Útjuk mintegy képletbe foglalható, grafikonon ábrázolható. Ennek a grafikonnak bizonyára 1944, 1945, 1956 és 1962—64 a jellemző pontjai. Mai költészetünkben nem nehéz megjelölni a „grafikon” mellé írható neveket: Benjámin Lászlóra, Tamási Lajosra, Kónya Lajosra éppúgy gondolhatunk, mint a néhány évvel ifjabbakra: Juhász Ferencre, Nagy Lászlóra, Csanádi Imrére. Ha egy kor költészete valóban a népi sors tükré,

mint ahogy a magyar líra hagyományosan az, e nemzedékek költészetéből az elmúlt harminc év Magyarország ismerhető meg. Sipos Gyula bizonyít egyike e harmincéves történelem tanúinak.

Versei mintegy a kor reményeinek és csalódásainak, elkötelezettségeinek és szakításainak, vállalkozásainak és kudarcainak természetrajzát tárják elénk. Első írásai annak a fiatalnak a szorongását, reménytelenségét tükrözik, akit megkínzott a háború: „Csak botorkálsz és nincs utad, / hadakozol és nincs hited, / félve nézed az ágyúkat, / nem kell szeretet senkinek, / Két földgolyónak átka nyom, / Lehetnél volna szép halott. / De menekülni nem lehet, / Hullát viszel a hátadon” — vall helyzetéről és lelkiállapotáról *Élhetnél volna* című versében. A felszabadulás élménye e nyomasztó közérzet súlyától szabadította meg, az ő sorsa is együtt emelkedett a népével: tanulhatott, földet osztott, fiatal házas lett. Az indulás zord emlékegyaga ugyan még évekig kísértette, a háborús évek, a csendőrök fogságában eltöltött idő kísértő emlékeitől nehezen

szabadult, mégis egyre több lett költészetében a derű, a reménység, egyre inkább hatalmába kerítette a vállalkozások lendülete, az emelkedő idők mámore. Reményei közül túlságosan hamar kellett visszazuhannia a csalódás verembe. A személyi önkény torzításait, fonák intézkedéseit és bűneit korán felismerte, korán megtapasztalta. Versei csalódásról beszélnek, a kuruc kesergők hangján vall keserveiről. S ha van is benne makacs küzdeni akarás, az is Ady konokságát és reménytelenséget ötvöző kuruc verseinek fekvésében hangzik fel: „Ne búsulj, pajtás! — írja — Mi lehetünk csak: ország, hatalom. / Nálunk nélkül nincs itt magyarság, / nincs forradalom” (*Ne búsulj pajtás*). Magányosnak és árvának érzi magát, mint akinek a történelem legsebbe reményeit, őszintén vállalt hitét rabolta meg. E szorongató közérzet jelentkezik *Thököly naplójából* című archaizáló, Csanádi Imrére emlékeztető remek versében éppúgy, mint *Szorongás* vagy *Magadra maradsz* című verseiben.

A válságból azonban lassanként ő is kilábolt, noha az utóbbi években új kí-